

*A gyöngyókhálót ferde szemekkel nézi
Egy alvó acéldarab s a holdfény áradatában
Ferde szemekkel millió évig alszik,*

*Rozsdás kabátban, molyrágta mellényben alszik
Letarolt agyagos gyeper az inge.*

*Sose bántja a szél az acél darabot.
Csupán a gyöngyókhálót lengeti s a holdfény áradatát.*

S Z I L V Á S I B Á C S I

Irta: NAGY ISTVÁN

Véletlenül tévedtem a gyászoló uccába. Az egyik ház léckerítésén aransujtásos, fekete drapériát duzzasztott a forró, de lomha szellő. A tüzes napgolyót az ember a fejére érezte nehezedni s gyakran nyult a tarkójához, nehogy lángralobbanjon a haja. A földön lepényt lehetett volna sütni, úgy tüzelt, akár egy kemence lapja. Könnyű lehet ilyenkor gyászolni, — gondoltam, — hiszen az ember minden porcikája könnyezik. Vasárnap délután lévén, biztosra vettem, hogy csak munkásember halhatott meg ebben a külvárosi uccában. S ezt rendjén valónak találtam. Utóvégre a halál elég ünnepélyességet hordoz magával s a munkásember csak a piros betűs napokon temettetheti magát kellő számú gyászolóval. De az már gyanusnak tünt, hogy dolgozó ember nyár közepén, tudniillik szezom idején, haljon meg. A gyászjelentést elolvastva, a gyanum csak elmélyült. Szilvási János földész volt. A tornácos gyászház s az udvar végén égnek álló szekérrud, valamint a szekér formája sejtette, hogy hóstáti földész lehetett. Na, itt azután igazán nem lehet szó természetes halálról. Ezt látszott megerősíteni az is, hogy a Szilvási bácsi neve alá oda volt írva: „Életének 56-ik évében s 30 évi boldog házasság fordulóján rövid szenvedés után lelke az Ur színe elé járult.“ Mikor aztán azt is elolvastam, hogy négy leány gyászolja, a rövid szenvedést teljesen kétségbe vontam. 56 évvel és 30 évi házassággal, négy leánnyal s ráadásul nyár közepén nem lehet meghalni rövid szenvedéssel, még ha szivenszurják is az embert! Az uccajtón ki-be jövő-menő szomszédok elejtett szavaiból csakhamar kivettem, hogy a Szilvási bácsi rövid szenvedése az „ágyban, párnák közt“ esetei közé tartozik. Egyszóval természetes halál érte. A „természetes“ szót egy szomszédban lakó szürszabó említette, aki földet seprő trottyával a szomszéd kapuban cégtáblájának támaszkodva állt. Ez a szó már szinte felboszantott, mert a rövid szenvedés szerintem ellentmond a természetesnek is. Ennek a végére járok, — határoztam el. S a közeli villanyfának támaszkodva vártam és lestem a gyászdrapériás kaput, hogy megnyilvánuljon rajta a titok...

Kis idő múlva nagyobb csoport férfi, hóstáti földészek, iparos és munkás külsejű emberek jöttek ki a gyászházból. Mindenki szép tiszta s frissen vasalt, enyhe szódaszagú zsebkendőket szorongatott a kezében. Arcfintoraikból ítélve inkább az orruk előtt tarthatták eddig, mint az izzadságot törölték. Könnyekről ugyanis nem lehetett szó, mert kemény, száraz arcukon nem látszott semmi meghatódottság. Inkább amolyan mélyen

szántó tűnődés vont élesebb ráncokat homlokukra. A további dolgomat megkönnyítette a trottyos szűrszabó, aki egy energikus markolással felrántotta a nadrágját a szij alá és a kijövő férfiakhoz lépett. Az első téglát ő rakta le az előttem ismeretlen Szilvási bácsi élettörténetéből. Egy lyukas mellű nacionált nyalazva, fontoskodva mondta:

— Ki gondolta volna kérem, hogy ilyen hamar magával viszi Szilvását az apatársa...!?

Szavait csend fogadta. Egy hóstáti földész, minden bizonytalansággal a Szilvási rokonságából, akin majd kirepedt a feszes ünneplő, előbb lepilantott fényesre vikszolt csizmájára s miután meggyőződött, hogy az bátran helyettesíthetné az izzó nap ragyogását, gorombán odavetette a cigarettával küszködő szűrszabónak:

— Há, nem hiába volt az az apatárs román ember... — s kis tűnődés után még gögösen hozzátette, miközben vállá a bal szomszédház felé rándult — egy ilyen Bozsán...

Ekkor háttal felém fordulva egy vén ember szólalt meg. Kőműves lehetett, mert a kabátja fel volt akadva a nadrág farzsebéből kiálló nagy meszes collstokon. Beszéd közben úgy ütögetett összeszorított öklével, mintha valami láthatatlan asztalt dörgetne. Végül megfogta a hóstáti dolmányán az egyik gombot s így fejezte be:

— Akár Bozsánnak hitták, akár nem, azért mégis jó szomszédok voltak ők Szilvásával, te murkos...

— Aztán tíz évig együtt gürcöltek a vasutnál is. — Esett szavába egy vasutisapokás fűtő. Még mondott volna valamit, de a murkos szóra elveresedett földész csizmája dühösen villant a fűtő közelében s folytattan kiáltott:

— Éppen ez az, hogy tíz évig együtt gürcöltek és mégis kivágták Szilvását, mint a répát...

A szűrszabó kezében ezalatt a nacionál kibomlott a sok haszontalan nyalazástól s nem tudni ezért-e vagy a mély átérzéstől, nagyon sóhajtvá jegyezte meg:

— Bizony én eleget csudálkoztam akkor a dolgon, hogy mit akarhatnak tőle a nyelvvizsgán, mikor a kezével dolgozott a műhelyben...

— Bizony jó keze volt neki, az istenfáját, — tűnődött maga elé a kőműves...

— Mégis kivágták. — Ellenkezett érthetetlen haraggal a földész. — Ilyenek ezek a Bozsánék...

— Na, de ezt már ne mondja! — Ütközött meg a fűtő. — Nem Bozsán vágta ki. És azért nem halt éhen Szilvási sem. Én nem mentem volna az ő helyibe a vasúthoz, ha nekem is lett volna földem, mint neki. A paraszt maradjon parasztnak. Ne egye el a szegény munkás kenyérét...

— Most már eszi magát a sárga irigység, mi? — Jött dühbe egészen a hóstáti. — Pedig az öregot éppen a föld ölte meg. Az a piszok föld!

— Na, na — vágott közbe békitón a szűrszabó — az öléshez volt egy kis köze a hatvanöt fokos szesznek is, az Omul szolid korszójából. Emlékezzenek csak, mindig azt mondta Szilvási: Reggel, délbe, este egy porció fertőtlenítő sohasem árt... Bottal kellett volna elkergetni azt a szolid ómot a sarokról ezelőtt tízévvvel, ma nem temetnénk az öregot...

— A szesz csak a szívet ölte, — nézett félre zavartan a kőműves, akinek úgy látszik szintén lehettek ilyen módon szerzett szívbetegségei...

— Igen, az csak a szivit ölte, — mondta utána gonoszul vigyorogva a fűtő, — a szive pedig megölte Szilvásit...

— Mit tudják azt maguk?! — Dörrent közéjük a hóstáti. — Amíg a vasutnál volt csepe ivott... Én mondom, hogy a felgyúlt bánat ölte meg, amér ráadásul ez a Bozsám fia összeadta magát az öreg leányával. És a református hitről átcsábította az ő mokány...

A szűrszabó ijedten nézett felém s lerázta az orrán csüngő verejték-cseppet s csitította a hóstátit. — Hangfogót a szájra szomszéd. Ebbe már belé kell törödni. Utóvégre egyszer úgy is meg kell halni valamitől... Ilyen az élet. Egyszeribe vége...

Mikor az élet végére ért, hirtelen elhallgatott. Hosszú gyászfátyolban, kisírt szemekkel, talpig feketében, kilépett a Bozsánék kapuján az élet eleje. Nyomban sejtettem, hogy ez csak a Szilvási lánya lehet. S az élet eleje, már szembeötlőn kidomborodott a gyászruhája alól. Nyomában fekete karszallaggal átkötött sárgaruhás barna fiatal férfi jött. A szomszédok büntudatos arccal, elnémuíva csináltak helyet előttük a kapuban. Csak a hóstáti rokon maradt mozdulatlan s mérgesen sodorta amugy is kinosan hegyesre pödört bajuszát. Könyöke surolta a fiatal férj oldalát, aki azonban nem látszott törödni ezzel. Mikor asszonyával együtt elnyelte a gyászház fekete üregű ajtaja, a hóstáti káromkodásba tört ki.

— Há, mit lehet szeretni egy református szoknyának egy ilyen izén?!

— Azt, ami nem található egy másik izében, — morogta maga elé a kőmives, de látva a hóstáti indulatos karmozdulatát, gyorsan kipótolta: — Csak azért mondom, mert a mi uccánkban nem nagyon volt református izé...

Ekkor megérkezett a gyászkocsi s az uccajtokba csödüit szomszéd-ság között, most nekem is feltűnt, hogy egyetlen fiatal embert sem látni. Csupa többgyermekes családapák. Ezt a szemlélődésemet az uccavégén feltünő földész dalkar szakította félbe. Zászlóval és feketére vikszolt fényes csizmában masíroztak Bocskai hajdu unokái. Mögöttük izzadva kutyagolt egy csomó, vén vasutas munkás. Olyan komor ábrázattal jöttek, mintha csak arra gondoltak volna szüntelenül, holnap biztosan rajtuk a sor. Végül összeverődött egy rakás nyugsgó-mozgó megszeppent gyerek. Egymás közt sugdosódva szemmel láthatólag sehogy sem értették a gyászkocsi igazi és tragikus értelmét... Időközben megérkezett két koldus is... S az ő megjelenésük megint az imént vitatkozó csoport felé terelte figyelmemet. Azt hittem újabb részleteket tudhatok meg Szilvási bácsi rövid szenvedés után bekövetkezett természetes haláláról és közelebb tolongtam. De a szomszédok most már azon rágódtak, vajjon honnan a polokból szereznek tudomást ezek a koldusok minden temetésről, hogy mindenikre elcipelik nyomoruságukat. Azt feszegették, hogy bizonyára percentre összedolgoznak a temetkezési vállalkozókkal. Rejtélyes megjelenésüket aztán összehasonlították egy másik rejtéllyel, ami mindig jelentkezik, valahányszor gyereke születik valakinek az uccában. A fűtő előadása szerint ilyenkor már másnap pontosan hozza a postás azt a nyitott borítékot, melyben egy igen díszes nyomtatvány huzza meg magát. A nyomtatványon gyönyörű, áramvonalas gyerekkocsik, pólyák, gyermekpaplanok díszlegnek nagyon udvarias szöveggel, mely gratulál az újszülött-höz és tisztelettel felhívja a boldog szülők figyelmét az olcsó bébikelen-győkre s a részletre vásárolható gyermekkocsikra. Mikor a fűtő idáig ért

a beszédben, a szűrszabó, akinek közbekotyogásaiból kiderült, hogy éppen most várja a hetedik gyermeket, félháborodva kiáltott fel:

— Kikérem magamnak, itt nem születnek bébik. Csak egyszerű mucskos kölykök és nem biztos, hogy a szülők boldogok. Mi — rántotta fel megint a lecsúszó nadrágját — hogy még én vegyek nekik áramvonalas gyerekkocsit?... Majd gyászkoocsit...

Kitörését az előre tolaakodó koldusok zavarták meg, akik igazi gyászszal az arcukon az uccaaajtóhoz furakodtak. Az egyik, a férfi, valószínűleg hadirokkant, két mankó között úgy lógott ide-oda, nagy, kapásoknak való szalmakalapja alatt, mint valami harangnyelv. A koldussszony fekete, uriasszonyos, mollyal etetett ruhát viselt. Az orrán koromszínű sötét szeműveg lógott. Egy kék lepattozott zománú kicsi csuprot merev tartású karral olyan magosan nyújtott előre, a gyászolók orra alá, mintha könnycseppet akarna gyűjteni tőlük. Mire a kapu eleje egyszeribe megritkult s csak gyéren zörgött pénzdarab a hangos pléh bögrébe. A mankós ember időnkint dühös, konkurrens ábrázattal nézett feléje. Közben nekivetette széles hátát a kapufélfának s egy utonálló ábrázatával leemelte kuszált, ősz fejről a harangt s mankóján lógva, könnyületért esedezett, pénzt vagy életet modorban. Szerencsétlenségére éppen akkor érkezett meg a fekete fővegű református pap s mindenki megkönnyebbülten kotródott be a koldus kalapja előtt a ravatalos szobába. Én kint maradtam, bár tudtam, hogy odabent most nagyon sokat hallhatnék Szilvási bácsiról, de sejtettem, hogy az kevesebb a semminél. Hosszú és könnyfacsaró prédikáció után végre négy ember kicipelte Szilvási bácsit abban a tölgyfatokban, ami immár őt is tul éli az enyészetben. Rengeteg koszorú borította el a kocsit. A dalárda tulharsogta az asszonyok sikoltozását s a vak asszony csupra is sűrűbben zörgött. A mankós is hálát morgott...

S lassan megmozdult a koszorúhegy. A kapukba csődült szomszédságot a menet lemorzsolta a kapufélfákról s úgy hömpölyögtek a gyászkoocsit után, mintha ők taszitanák ezt a mozgó sirdombot az egészen elől lépkező dalárdistákkal és a zászlóval együtt. Velük mentem. Kiváncsi voltam az omul szolidra, akit a szűrszabó Szilvási gyilkosának sejtetett. A menet eleje nemsokára el is érte a „La omul solid“ nevű sarki korcsmát. A szolid ember a korcsmáros volt, aki a nagy melegben hasig kigombolt ingben, búntudat nélkül, izzadva támasztotta az ajtót, kezében szorongatva a sörösüveg dugóját felspékelő dugóhúzó, a másik kezével pedig meghatódva vakarózott. Ennyi elég volt nekem.

El akartam maradni a menettől, hiszen többet már ugy sem derithetek fel Szilvási bácsi rövid szenvedésű haláláról, de nagyon tévedtem, mert a gyászkoocsit egyszercsak nagyot billent. Már ugy tűnt, hogy felborul, de aztán megint egyensúlyba került...

Megvártam a menet elhaladását s akkor az ut közepén jó nagy gödröket pillantottam meg. Ezekbe döccent belé a gyászkoocsit kereke. A korcsmáros látva tűnődésemet a gödrök felett, közelebb jött.

— Haj uram — mondta — mennyit átkozta az öreg ezeket a gödröket. Napjában háromszor, ahányszor csak elhajtott itt. Nem csudálnám, ha most is morog a városi tanácsra a koporsófedele alatt. Igazán könnybe lábadt a szemem, amikor tegnap kihuztam nevét a kontókönyvből...

Elköszöntem a derék embertől s most már mindent tudtam, a rövid szenvedés után elköltözött 56 éves Szilvási bácsiról.